

مرکز مدیریت حوزه های علمیه

مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح ۳

آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران

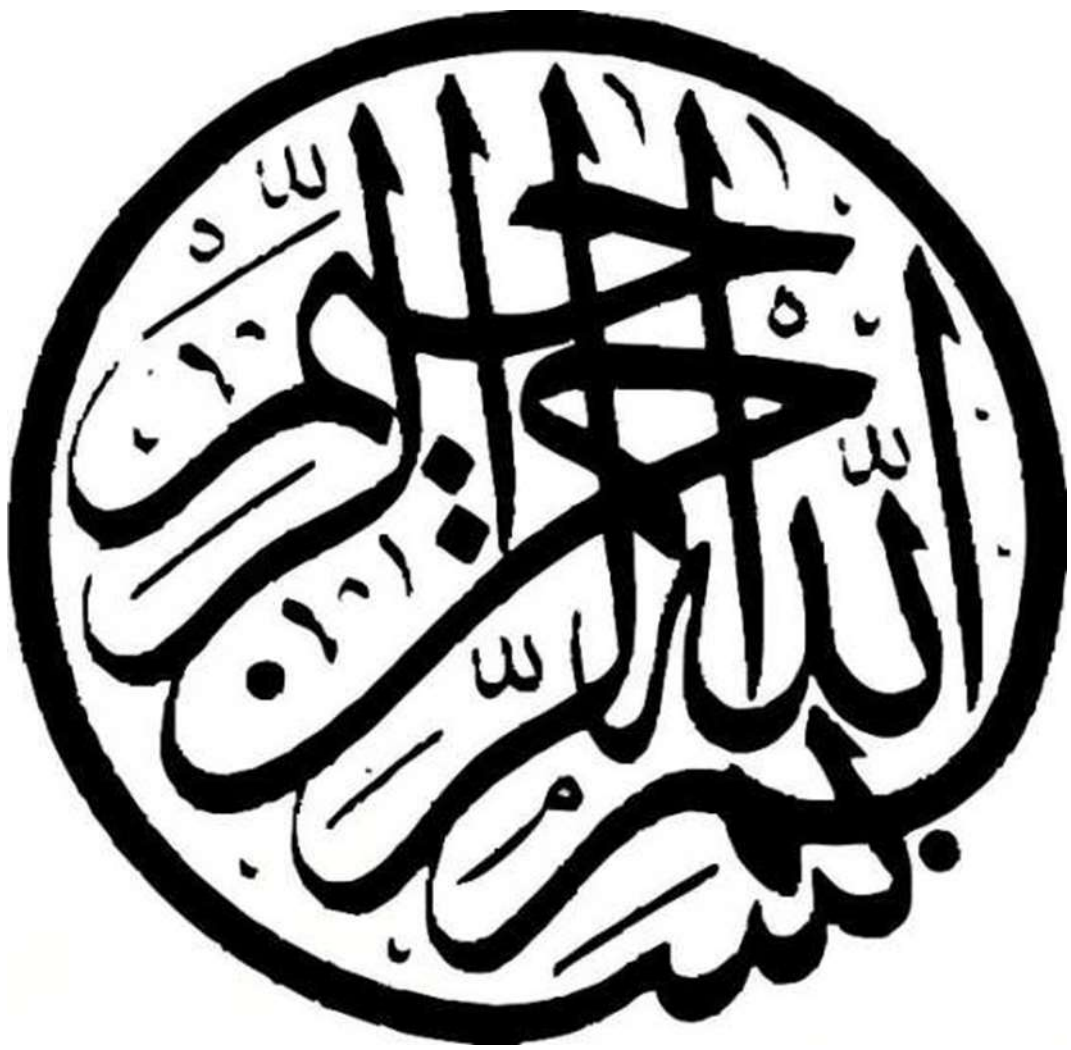
از دیدگاه امام خمینی (ره)

راهنما: استاد حجت الاسلام والمسلمین دکتر نصر ا... سخاوتی

مشاور: استاد حجت الاسلام والمسلمین علی عباسی

محقق: فرهاد سماواتی

سال ۱۳۹۸ ه.ش

سپاس و تقدیر:

سپاس و حمد به درگاه بیکران الهی که توفیق علم و ادب آموزی داد و منت نهاد تا بتوانم قلم به دست گرفته و بر روی صفحات بی نقش و نگار، ایده ها و برداشت های خود را بنگارم.

و درود و صلوات بر تمامی معلمان و اساتید و پیامبران و امامان و مصلحین و امام خمینی(ره) و همه نقش آفرینان روزگار در عرصه فرهنگ و فرهیختگی که خورشید روشنگری و بیداری را بر بلندای قله جهان تدارک می بینند.

تقدیر و سپاس از مدیریت فرهیخته حوزه های علمیه کشور، معاونت ها و کارگزاران سطوح مختلف حوزه علمیه قم.

و با سپاس و قدردانی از استاد محترم راهنما حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر نصرآ... سخاوتی و استاد مشاور حضرت حجت الاسلام والمسلمین علی عباسی که همواره از هدایت بایسته و شایسته و بزرگوارانه ایشان در این پژوهش بهره برده ام.

فرهاد سماواتی

اهداء:

تقدیم به:

محضر مبارک حضرت ولیعصر(عج) یگانه منجی عالم بشریت که جهان را پر از عدل و داد خواهد نمود و پرچم اسلام ناب محمدی (ص) را در سر تا سر جهان به اهتزاز در خواهد آورد و تقدیم به روح بلند امام خمینی (ره) بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی ایران و شهدای اسلام بالأخص شهدای کربلا و انقلاب اسلامی ایران و تقدیم به ۳۱۳ سرباز مخلص و جان نثار حضرت مهدی (عج) که فخر شیعیان و تربیت یافتگان فرهنگ جهانی مکتب اسلام ناب محمدی (ص) هستند. و پدر مرحوم محمد تقی سماواتی که همواره مشوق حقیر در قدم گذاشتن به حوزه علمیه بودند آنوقت که از علم و فضیلت هیچ اطلاعی نداشتم و فقط سیزده بهار را گذرانده بودم....

چکیده: انقلاب اسلامی ایران انقلابی فرهنگی است و هیچ کس حتی رهبری فعلی و قبلی نیز ادعا نمی‌کنند وضعیت موجود ما در زمینه فرهنگ، آرمانی است. در این رساله ادعا این است که وضعیت موجود با مطلوب فاصله دارد اما از طرف دیگر، وضعیت موجود با اوضاع سابق آن نیز فاصله زیادی گرفته است که بی توجهی به مباحث فرهنگی اعم از مباحث عقیدتی، رفتاری یا ساختاری موجب می‌شود که نهادها و ساختار نظام اسلامی واژگون گردد. چون فرهنگ از مسائل مهم و تأثیرگذاری است، چنانچه دنیوی، ناسوتی و سکولار شود از نظام آرمانی و اسلامی فاصله خواهد گرفت. پرسش اصلی این تحقیق عبارت است از: آسیب‌های فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی ره چیست؟

این پرسش با این فرضیه به اثبات می‌رسد که از نگاه امام خمینی ره به مباحث فرهنگی در جامعه به دست می‌آید که مشکلات باوری و اعتقادی (ضعف ایمان، خودباختگی فرهنگی، افکار و عقائد انحرافی) به مشکلات رفتاری (مهجوریت قرآن کریم و اهل بیت (ع))، پیروی از تمایلات نفسانی و زندگی اشرافی، اهانت به مراجع، انتقام با نام انتقاد، به انواع سوء رفتارهای اخلاقی و فرهنگی (منجر خواهد شد و در نتیجه تمامی نهادها و ساختارهای نظام اسلامی را تحت تأثیر قرار خواهد داد. و در نتیجه فرهنگ مردم بار دیگر از بالا به پایین به طور نهادی و ساختاری تحت تأثیر قرار خواهد گرفت. به همین دلیل باید آسیب‌های اعتقادی و فرهنگی موجود در جامعه را شناخت و از آنها کاست و این امر ممکن است. در این پژوهش سعی شده است تا با روش توصیفی - تحلیلی چگونگی حراست و پاسداری از فرهنگ ناب اسلامی از منظر امام خمینی ره تبیین شود. برخی از یافته‌های این پژوهش عبارت از آن است که با مرور به کارنامه انقلاب اسلامی با رویکردی مصلحانه و نقادانه تهدیدها و آسیب‌هایی که فرا روی آن قرار گرفته و حرکت فزاینده آن را با کندی مواجه ساخته است مورد بررسی و کالبد شکافی قرار گرفته است، تا زمینه کنترل آسیب‌ها و تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها فراهم آید. این تحقیق مبتنی بر مطالعه اهداف انقلاب اسلامی در قانون اساسی و مصوبات شورای فرهنگی انقلاب اسلامی و با تکیه بر اهداف فرهنگی انقلاب اسلامی و آسیب‌شناسی آن اهداف و آرمانها از سخنان و پیام‌های امام خمینی ره ایدئولوگ انقلاب و وصیتنامه امام خمینی ره است.

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
مقدمه.....	۱۴-۱۵
۱- بیان مسئله.....	۱۵
۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....	۱۶
۳- هدف تحقیق.....	۱۷
۴- کاربردنتایج تحقیق.....	۱۸
۵- سابقه تحقیق.....	۱۸
۶- سئوالات تحقیق.....	۱۹
۷- فرضیه تحقیق.....	۱۹
۸- روش تحقیق.....	۱۹
فصل اول: مفاهیم و کلیات.....	۲۰- ۲۱
الف: مفاهیم.....	۲۱
۱- آسیب شناسی فرهنگی.....	۲۱
۲- فرهنگ.....	۲۵
۳- انقلاب.....	۳۳
۴- انقلاب اسلامی.....	۳۵
ب: کلیات:.....	۴۰

کلیات..... ۴۱

۱- اهداف فرهنگی در قانون اساسی..... ۴۲

۲- اهداف کلی فرهنگی در مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی..... ۴۴

فصل دوم: آسیب های اعتقادی تأثیرگذار بر فرهنگ از دیدگاه امام خمینی (ره)..... ۴۸

فصل دوم: آسیب های اعتقادی تأثیرگذار بر فرهنگ از دیدگاه امام
خمینی (ره)..... ۴۹

۱- ضعف ایمان..... ۵۰

۲- خودباختگی فرهنگی..... ۵۳

۳- افکار و عقائد انحرافی..... ۶۰

الف: فرقه های انحرافی..... ۶۰

۱- فرقه حجتیه..... ۶۲

۲- فرقه بابیه

و بهائیت..... ۶۷

۳- فرقه ضالّه و هایت..... ۷۱

ب: مکاتب غربی

۱- انسان گرایی (اومانیزم)..... ۷۸

۲- سکولاریسم..... ۸۱

۳- لیبرالیسم..... ۸۴

۴- فمینیسم..... ۸۹

فصل سوم: آسیب های رفتاری تأثیرگذار بر فرهنگ.....۱۰۳-

۱۰۴

۱- دوری از قرآن و اهل بیت

(ع).....۱۱۰

۲- پیروی از تمایلات نفسانی و زندگی اشرافی.....

۱۱۸

۳- اهانت به علما و مراجع.....۱۱۹

۴- تعطیلی انتقاد و انتقام با

انتقاد.....۱۲۲

۵- اجتماعات ناسالم.....۱۲۴

۶- رسانه های قدیم و

جدید.....۱۲۵

۷- رویگردانی مردم از مساجد و عدم تهذیب ائمه

جماعات.....۱۳۲

الف - امام جماعت غیر

مهدب.....۱۳۴

ب- دور ساختن مردم

از مساجد.....۱۳۵

۸ - سوء رفتار و عدم تدبیر اخلاقی ائمه

جمعه.....۱۳۹

الف - عدم رعایت خطبه ها.....۱۴۱

ب- عدم بلاغت و سخنوری خطیبان
جمعه.....۱۴۳

ج - جناح گرای ائمه
جمعه.....۱۴۴

د - زندگی اشرافی و سلطان مآبانه ائمه
جمعه.....۱۴۵

ه - دخالت امامان جمعه در امور اجرایی.....۱۴۶

فصل چهارم: آسیب های ساختاری تأثیرگذار بر فرهنگ از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۴۸ -
۱۴۹

ساختار و نهاد
وسازمان.....۱۴۹

ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران.....۱۵۰

۱- دموکراسی

غربی.....۱۵۲

۲- نادیده گرفتن فرهنگ در برنامه ریزی های
اقتصادی.....۱۵۴

۳- عدم بازنگری در علوم انسانی.....۱۶۶

۴- جهانی شدن به معنای آمریکایی شدن

جهان.....۱۶۹

۵- گسست حوزه و

دانشگاه.....۱۷۵

کتابنامه: منابع و مآخذ..... ۱۷۸ -

مقدمه

مقدمه

این رساله در جهت شناسایی آسیب های فرهنگی از دیدگاه امام خمینی (ره) در مقطع سطح سه حوزه علمیه قم نگاشته شده که تبیین مسأله و ضرورت این تحقیق و اهداف تحقیق و سؤالات این تحقیق و پیشینه آن به این شرح است:

۱- بیان مسئله:

بیشترین انتظارات اجتماعی در یک نگاه ارزشی صحیح ، در خصوص امور فرهنگی است. همه انبیای الهی با شعار فرهنگی آمدند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ، دوست و دشمن به این نکته چشم دوختند که فرهنگ اسلامی را در کالبد جمهوری اسلامی مشاهده کنند. هیچ کس حتی رهبری فعلی و قبلی نیز ادعا نمی کنند وضعیت موجود ما در زمینه فرهنگ ، آرمانی است. ادعا این است که وضعیت موجود با مطلوب فاصله دارد ، اما از طرف دیگر ، وضعیت موجود با اوضاع سابق آن نیز فاصله زیادی گرفته است به گفته امام امت (ره)، مشروب فروشی ها بسیار بیشتر از کتاب فروشی ها بود و مراکز اشاعه فحشا و فساد غوغا می کرد. یک درصد از ابزار فرهنگی که به واسطه آنها در حال حاضر ابتذال فرهنگی رواج داده می شود، در زمان طاغوت وجود نداشت. در عین حال بیشتر مردم در آن زمان در منجلاب فساد و فحشای برگرفته از غرب زندگی می کردند ، اما امروزه فرهنگ دعای کمیل ، ندبه ، سمات، عرفه و پیاده روی اربعین ... بر فرهنگ عمومی حاکم است فرهنگ جهاد و شهادت که جوانان این کشور را هشت سال در دوران جنگ تحمیلی به مسلخ عشق برد بی توجهی به مباحث فرهنگی اعم از مباحث عقیدتی ، رفتاری یا موجب می شود که نهادها و ساختار نظام

..... آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۶

اسلامی واژگون گردد. فرهنگ از مسائل مهم و تأثیرگذاری است که چنانچه دنیوی، ناسوتی و سکولار شود از نظام آرمانی و اسلامی فاصله خواهد گرفت این پژوهش بر آن است که از منظر امام خمینی ره آسیب های فرهنگی را در سه بعد اعتقادی و رفتاری و ساختاری شناسایی کرده و چگونگی حراست و پاسداری از فرهنگ ناب اسلامی را بنمایاند.

۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:

امروزه تلاش رسانه ای گسترده و محاسبه شده ای صورت می گیرد تا پایان انقلاب را اعلام کنند یا انقلاب را ناکار جلوه دهند و این در حالی است که انقلاب تاکنون دستاوردهای زیادی در همه زمینه ها داشته است. و می تواند قله های آرمانی زیادی را پیموده و زمینه را برای حکومت جهانی حضرت ولی عصر(عج) فراهم نماید. آسیب شناسی فرهنگی بخشی از مدیریت فرهنگی است با گذشت " ۴۰ سال " از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و ورود به عرصه نوین چنانکه مقام معظم رهبری مرقوم داشتند: «دهمهای آینده دهه های شما است و شما باید کارآموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحناfade) است، نزدیک کنید برای برداشتن گامهای استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه ها درس گرفت.»^۱ و در اجتماع زائرین و مجاورین حرم رضوی (ع) فرمودند: «عرض من این است که آنچه در گام دوم انقلاب باید اتفاق بیفتد اولاً شناختن و جدی گرفتن داشته های خود [است]؛ داشته های خودمان را بایستی بشناسیم و آنها را جدی بگیریم؛ مزیت های خود، ظرفیت های خود، مزیت های کشور، ظرفیت های کشور، اینها را باید بشناسیم، جدی بگیریم اینها را، و از اینها استفاده کنیم؛ کشور خیلی ظرفیت وسیعی دارد؛ ثانیاً، آنها را بشناسیم، فسادها را بشناسیم راه های رخنه ی دشمن را بشناسیم و در مقابل آنها به طور جدی ایستادگی کنیم. امروز گام دوم انقلاب این است: شناختن ظرفیتها و مزیتها و استفاده ی از آنها، و شناختن فسادها و رخنه ها و کمبودها و مشکلات و سینه سپر کردن برای حل آنها.»^۲ پس بنا بر این شایسته است که با مرور به کارنامه انقلاب

^۱ - <http://farsi.khamenei.ir>، سایت مقام معظم رهبری

^۲ - همان

اسلامی با رویکردی مصلحانه و نقادانه تهدیدها و آسیب‌هایی که فرا روی آن قرار گرفته و حرکت فزاینده آن را با کندی مواجه ساخته است مورد بررسی و کالبد شکافی قرار گیرد، تا زمینه کنترل آسیب‌ها و تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها فراهم آید.

۳- هدف تحقیق:

آسیب شناسی از دیدگاه امام خمینی (ره) راه را بر غرض ورزان که به بهانه آسیب شناسی می‌خواهند ضربه برپیکره نظام بزنند می‌بندد چون امروز فرهنگ و بحث‌های پیرامون فرهنگ در جامعه ما وارد عرصه نوینی شده است افراد و مراکز و سازمانهای گوناگون هر یک از دریچه وظایف و اختیارات خود به آن نگریسته و بنا بر مبنای تعریف و نگرش خود از فرهنگ، آسیب شناسی فرهنگی می‌کنند و بر همان اساس نظریه ارائه می‌دهند. یکی از مهمترین منابع مطالعه اهداف انقلاب اسلامی، و آسیب شناسی آن اهداف و آرمانها سخنان و پیام‌های امام خمینی ره ایدئولوگ انقلاب و مواد قانون اساسی و مصوبات شورای فرهنگی انقلاب اسلامی و وصیتنامه امام خمینی ره است. این تحقیق بعد از مطالعه اهداف انقلاب اسلامی به آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی با استناد و تحلیل محتوای سخنان امام خمینی ره پرداخته است.

هدف از این تحقیق کمک به حل مسائل خاص فرهنگی و خط مشی گذاری در کمک به کارگزاران فرهنگی جهت انجام وظایفشان و در راستای بیان و تشریح نیازهای فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه تئوریسین آن یعنی امام خمینی ره می‌باشد. که به صورت مبسوط آن را این چنین می‌توان بیان کرد:

۱- مطالعه و شناخت آسیب‌های فرهنگی و علل و انگیزه پیدایش آنها در همه ارکان

و نهادهای نظام و در میان اقشار مختلف اعم از مسئولین و مردم

..... آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۸

۲- پیشگیری از آسیب‌های فرهنگی و آسیب‌زدایی به منظور بهسازی محیط فرهنگی جامعه و کشور و خانواده‌ها، که باتوجه به مرحله اول این مرحله امکان پذیر خواهد بود.

۴- کاربرد نتایج تحقیق

حل مسائل خاص فرهنگی و خط‌مشی‌گذاری درکمک به کارگزاران فرهنگی جهت انجام وظایفشان و در راستای عمل و نیازهای فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه تئورسین آن امام خمینی (ره) می‌باشد.

۵- سابقه تحقیق:

اولین همایش آسیب شناسی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۷۷ ه.ش برگزار شد و مقام معظم رهبری (مدّ ظله العالی) در دیدار با شرکت‌کنندگان در این همایش راجع به موضوع همایش بیاناتی را ایراد نمودند.

کتاب «جامعه و تاریخ» تألیف استاد آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی (زیدعزه) که در بخش نهم از این اثر مهمترین هدف و ویژگی انقلاب و ویژگی فرهنگی بیان شده و سپس به آفات انقلاب و راه‌های مبارزه با آنها پرداخته شده است.

آسیب شناسی انقلاب اسلامی اثر محمد جواد ابوالقاسمی که در آن با بابه‌گیری از دیدگاه امام خمینی ره و مقام معظم رهبری و دیگر صاحب نظران عوامل آسیب رسان در حوزه فرهنگ انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گرفته و با استفاده از نتایج برخی پژوهشها در این راستا مهمترین تهدیدها و آسیب‌های فرهنگی انقلاب اسلامی تشریح شده است. و کتاب آسیب شناسی بر محور وصیتنامه الهی سیاسی امام خمینی اثر استاد راهنمای این پایان نامه جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین دکتر نصرالله سخاوتی را نیز می‌توان نام برد که محقق عوامل آسیب رسان در حوزه های مختلف اعم از سیاسی و فرهنگی و ... را مورد تحلیل و بررسی

قرار داده است. کتاب «آسیب شناسی جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی» نوشته حسین ایزدی و مقاله آسیب شناسی انقلاب اسلامی با تأکید بر دیدگاه شهید مطهری نوشته مهدی تقوی رفسنجانی و کتاب آسیب شناسی انقلاب اسلامی بر اساس وصیت نامه سیاسی- الهی امام خمینی (ره) نوشته حجت الاسلام دکتر قاسم شبان نیا و مقاله آسیب شناسی فرهنگی حکومت دینی از منظر امام خمینی (ره) نوشته مرتضی بابایی و مجتبی اشرافی از دیگر آثار در این زمینه است.

۶-سئوالات تحقیق:

آسیب های فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی ره چیست؟

آسیب های اعتقادی تأثیر گذار بر فرهنگ مردم در نظام اسلامی کدامند؟

آسیب های رفتاری و عملی تأثیر گذار بر فرهنگ مردم در نظام اسلامی کدامند؟

آسیب های ساختاری و نهادی تأثیر گذار بر فرهنگ مردم کدامند؟

۷-فرضیه تحقیق

از نگاه امام خمینی ره به مباحث فرهنگی در جامعه به دست می آید که درنگاه ایشان مشکلات باوری و اعتقادی به مشکلات رفتاری منجرخواهد شد و در نتیجه تمامی نهادها و ساختارهای نظام اسلامی را تحت تأثیر قرار خواهد داد. به همین دلیل باید آسیب های اعتقادی و فرهنگی را باتمامی ابعادشان شناخت و از آنها کاست و این امر ممکن است.

۸-روش تحقیق

روش این تحقیق توصیفی- تحلیلی از طریق جمع آوری اطلاعات از طریق کتابخانه (کتاب ها و مجلات و سایر امکانات) می باشد.

فصل اول: مفاهيم و كليات

الف: مفاهيم

ب: كليات

فصل اول : مفاهیم و کلیات

الف : مفاهیم :

۱ - آسیب شناسی فرهنگی

واژه آسیب شناسی (pathology) نخست در حوزه علوم زیستی و طب متداول شد و آنگاه به علوم اجتماعی وارد شد. این واژه در لغت به معنای «مطالعه علت بیماری و علایم مخصوص مرض و یا علایم غیرعادی هر چیزی» می باشد. «و همچنین به معنای «زخم ، ضرب ، صدمه ، عیب و نقص ، تعب ، رنج و... آمده است»^۱ «و در اصطلاح و به معنای عام ، عبارت است از: شناخت دردها ، کاستی ها ، مصیبت ها و آفت های فکری ، جنسی ، فرهنگی ، سیاسی ، اجتماعی اقتصادی و... که روح و روان و محیط زندگی را فرا گرفته است ، و نیز راه یافتن به ریشه ها و عوامل متنوع آن.»^۲ و این اصطلاح در همه رشته های علوم به ویژه در روان شناسی و تعلیم و تربیت کار برد خاص خود را دارد. آسیب شناسی ، بسته به زمینه خاص علمی و یا پزشکی

^۱ - عمید ، حسن ، فرهنگ عمید ، موسسه انتشارات امیرکبیر ، تهران ، ۱۳۷۵ ، چاپ ششم ، واژه آسیب

^۲ - دهخدا ، علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران ، تهران ، ۱۳۸۵ ، چاپ اول

^۳ - رهنمایی ، سید احمد ، آسیب شناسی فرهنگی ، مجله معارف اسلامی ، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ، قم

مفهوم خاص خود را دارد. شاید نتوان برای آسیب شناسی ، بدون توجه به زمینه خاص علمی تجربی ، پزشکی و یا فرهنگی آن ، تفسیری ارائه کرد. چنانکه ، بهترین شیوه توصیف و تبیین آسیب شناسی ، تفسیر آن ، بر اساس زمینه خاصی است که آسیب شناسی در آن به کار می رود. و این شیوه ، روشن ترین وجه ممکن تعریف می باشد ، زیرا هر زمینه ای از علم ، بهداشت و درمان ، تجربه و فرهنگ دارای عناصر ماهوی خاص خود است که آن را از سایر زمینه ها متمایز می کند. آسیب شناسی در زمینه مسائل روان شناختی ، تربیتی و یا فرهنگی اصولاً کاربرد دارد.

آسیب شناسی با هدف تکمیل و تأمین فرایندهای سه گانه شناسائی ، تشخیص ، پیشگیری و یا درمان صورت می پذیرد ، و نتیجه آن رفع آفات و آسیب ها می باشد.

«کاربرد اصطلاح آسیب شناسی در علوم انسانی از جمله در تعلیم و تربیت و روان شناسی از اهمیت و موقعیت ویژه ای برخوردار است . در تعلیم و تربیت ، آسیب شناسی خانواده ، به عنوان نمونه ، مسئولیت شناخت بیماری های خانواده را بر عهده دارد. و یا مثلاً : در آسیب شناسی زبان بررسی علل و عوامل اختلال در زبان آموزی و شیوه های درمان آن مورد توجه آسیب شناسی می باشد. در روان شناسی ، آسیب شناسی روانی در رشد ، بیانگر وجود نا بهنجاری در رفتار کودک ، نوجوان و جوان است .

«آسیب شناسی فرهنگی طبعاً به بررسی آفات و آسیب هایی می پردازد که رنگ و لعاب فرهنگی دارند ، و عناصر شکل دهنده و سازنده عادات ، رفتارها و کنش های رایج افراد یک جامعه را تحت تأثیر خود قرار داده اند. آسیب هایی این چنین ، صرف نظر از میزان تخریب و خسارتی که بر مسائل روینایی فرهنگ یک ملت یا جامعه وارد می سازند ، آن چنان در متن فرهنگ اصیل آن ملت یا جامعه رسوخ می کنند که از درون هسته مقاومت افراد را در برابر

مفاسد و آسیب های فرهنگی تضعیف و آسیب پذیر می گردانند. این قبیل کنش ها رفته رفته

نهادینه شده ، حکم

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۲۴

آداب و سنن حاکم بر جامعه را پیدا می کنند ، و در نتیجه ، به استحاله فرهنگی و سرانجام به شکل گیری فرهنگی از نوع جدید می انجامد که با فرهنگ اولیه و اصیل تفاوت بارز دارد»^۱

^۱ -ابوالقاسمی ، محمدجواد ، آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ، مجله اندیشه انقلاب اسلامی ، شورای هماهنگی

«آسیب فرهنگی در حقیقت نوعی تعارض ، ناهمگونی و اختلال در ارزش ها ، باورها و رفتارهای آحاد جامعه نسبت به ارزش های حاکم است. آسیب فرهنگی محصول گسترش شکاف میان ارزش های رسمی (اعلامی) و ارزش ها ، باورها و عملکرد فرهنگی حاکم بر جامعه (اعمالی) است (شکاف میان ارزش های رسمی و غیر رسمی جامعه). آسیب فرهنگی تغییر تدریجی شکل و محتوای فرهنگ حاکم بر جامعه است ، به نحوی که با گذشت زمان استحالی فرهنگی در نظام فرهنگی صورت می گیرد. مفهوم آسیب فرهنگی نوعی کژکاری در سطح سیاست ها ، نظام ها ، ساختارها ، مدیریت ، اهداف ، برنامه ها و کارآمدی نظام فرهنگی در مسیر دستیابی به آرمان ها و اهداف نظام فرهنگی است. آسیب شناسی فرهنگی مستلزم درک روشنی نسبت به عوامل آسیب رسان فرهنگی است آسیب شناسی فرهنگی در حقیقت ، شناخت نوعی بی تعادلی نظام فرهنگی است که به بررسی آفاتی می پردازد که ماهیت فرهنگی دارند. در آسیب شناسی فرهنگی محقق به کمک شیوه های کمی و کیفی به بررسی ، استنباط و کشف انواع آسیب های فرهنگی حاکم بر جوامع انسانی می پردازد»^۱

یا به عبارت دیگر در تعریف آسیب شناسی می توانیم بگوییم آسیب شناسی فرهنگی یعنی شناسایی و بررسی علل و عوامل مغایرت و عدم تطابق و فاصله نتایج و دستاوردها با اهداف فرهنگی رسمی و ارزشی جامعه جهت اصلاحات لازم در برنامه ها و فعالیت ها به گونه ای که راه رسیدن به اهداف فرهنگی رسمی و ارزشی پیش بینی شده ترسیم شود.

۲- فرهنگ

اهمیت و خصوصیت آشنایی با معنای واژه فرهنگ در این است که «فرهنگ» در زندگی انسان از چنان اهمیتی برخوردار است که برخی از اندیشمندان ، انسان را در میان موجودات زنده به «موجود فرهنگی» تعریف کرده اند و کمتر مقوله ای است که به اندازه قدرت فرهنگی در اثر گذاری و ایجاد تحول مؤثر باشد ، زیرا مایه های فرهنگی را در درون هر کس بریزند رفتارهای او را تغییر خواهد داد. تاکنون حدود بیش از ۴۵۰ تعریف از فرهنگ ارائه داده شده است. لذا معانی لغوی و اصطلاحی آن را به اجمال بیان می کنیم:

« واژه کولتور در زبان فرانسوی واژه کالچر در زبان انگلیسی با اصطلاح فرهنگ به مفهومی که در انسان شناسی به کار می رود معادل است. کولتور از نظر ریشه لغوی به معنای کشت و زرع به کار می رود و در ادبیات فرانسه معنی این کلمه از پرورش گیاهان به پرورش حیوانات و بالأخره پرورش انسان تعمیم یافت. این اصطلاح در اوائل قرن نوزدهم به وسیله انسان شناسی مفهوم دیگری یافت»^۱

با ورود مفهوم کولتور به وسیله جامعه شناسان و مردم شناسان در ادبیات و زبان عربی ، لغت «ثقافه» معادل آن قرار گرفت این لغت از ریشه ثقف ، یتقف و ثقافه به معنای آموختن ، ماهر شدن و یافتن آمده است و به نظر مالک بن نبی جامعه شناس عرب این اصطلاح (ثقافه) هنوز در ادبیات اجتماعی عرب جای خود را باز نکرده است و در کتب و اسناد تاریخی مثلاً در نوشته های ابن خلدون این اصطلاح را نمی بینیم و در کتابهای اجتماعی جدید ، نویسندگان کلمه «الثقافه» را در کنار کلمه کولتور که با حرف لاتینی نوشته شده قرار می دهند.

در باره ترکیب کلمه فرهنگ می گویند:

^۱ - خسروپناه دزفولی ، عبدالحسین، آسیب شناسی جامعه دینی ، دفتر نشر معارف وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۲۶

« لغت فرهنگ مرکب از «فر» که پیشاوند است و «هنگ» از ریشه «تنگ» اوستایی به معنای کشیدن می باشد و فرهیختن و فرهنگ هر دو مطابق است با ریشه اد وکا و ادوار در لاتین که به معنای کشیدن و نیز به معنای تعلیم و تربیت است. و در فارسی به معنای آموزش و پرورش ، تعلیم و تربیت امور مربوط به مدارس و آموزشگاهها ، کتاب لغات فارسی و... و عده ای نیز قائل به این هستند که واژه فرهنگ مرکب از «فر+هنگ» به معنای شکوه و جلال ، عظمت و اقتدار است»^۱

در انجمن آرای ناصری چنین آمده است :

« فرهنگ و فرهنگ ، ادب و اندازه و حدّ هر چیزی و فرهنگیدن به معنای ادب کردن و امر بدان است. این واژه مرکب هیچ گاه در ادبیات فارسی ما به مفهوم (بالا کشیدن و برکشیدن و بیرون کشیدن) که برخاسته از ریشه کلمه باشد نیامده است.»

در شاهنامه فردوسی فرهنگ با معانی متفاوت مانند دانش ، علم ، نیک مردی و مترادف با خصائل اخلاقی به کار رفته است.

برهان قاطع ، لغت فرهنگ را چنین معنا می کند:

«بر وزن و معنای فرهنگ است که علم و دانش و عقل و ادب و بزرگی و سنجیدگی باشد. شاخ درختی را نیز گویند که در زمین خوابانیده اند ، خاک بر روی آن بریزند تا از جای دیگر سر بر آورد کاریز آب را نیز گفته اند. تا این اواخر واژه فرهنگ به وزارت آموزش و پرورش اطلاق می شد چون آنرا به معنای علم و دانش می گرفته اند. کلمه فرهنگ با مفهوم روشنفکری و طبقاتی ، مترادف کلمات مبادی آداب ، باریک اندیش ، باسواد ، اهل مطالعه ، خوش مشرب ، آشنا با آداب و رسوم و دارای خصائل اخلاقی نیز به کار می رود.»^۲

اما معنای اصطلاحی فرهنگ ، چنانچه بیان شده است یکی از جنجالی ترین مفاهیمی است که سالیان طولانی در میان دانشمندان علوم اجتماعی و انسانی مورد بحث قرار گرفته است و نتیجه اش ارائه تعاریف بی شمار بوده است.

^۱ - روح الامینی، محمود ، زمینه فرهنگ شناسی، انتشارات عطار ، تهران ، ۱۳۶۸ ، چاپ دوم ، ص: ۱۶- ۱۵

^۲ - برهان ، محمد حسین بن خلف تبریزی ، برهان قاطع ، نشر نیما ، تهران ، ۱۳۸۴ ، چاپ دوّم سج ۱ ، ص ۳۴

تیلور تعریفی نسبتاً جامع از فرهنگ را ارائه داده بود و مورد پذیرش اکثریت محققان واقع شده بود و آن عبارت است از اینکه :

« فرهنگ مجموعه پیچیده ای شامل دانشها ، معتقدات ، باورها ، هنرها ، صنایع فنون ، اخلاق ، حقوق و قوانین و آداب و رسوم بالأخره تمام قابلیتها و عادات و رفتاری است که انسان به عنوان عضو جامعه خود فرا می گیرد و در برابر آن جامعه وظایف و تعهداتی را در بر دارد »^۱

شایع ترین تعریفی که از فرهنگ ارائه شد و بیشتر جامعه شناسان معاصر آن را پذیرفتند تعریفی است که بروس کوئن ، جامعه شناس معاصر آنرا ارائه داد:

«فرهنگ به شیوه های زندگی که افراد یک جامعه می آموزند ، در آن مشارکت دارند و از نسلی به نسل دیگر انتقال می یابد ، اطلاق می شود»

« در اسلام در تمامیت وسعت حوزه تعلیماتی آن ، تمامی قلمرو فرهنگ به طور کامل تبیین گردیده است موضوعاتی چون : تعلیم ، تربیت ، تزکیه ، حقوق فردی و اجتماعی ، آداب معاشرت و سلوک اجتماعی ، حسن خلق ، مروّت ، تحمّل دیگران ، حسن تدبیر ، عمران ، جمالات ، کمالات ، بدایع و فضایل و... که میزان آنها از نظر حجم مطلب به مراتب از احکام الزامی و عبادی بیشتر است و از علمای اسلامی نیز به صورت مستقل در زمینه مسائل خاص فرهنگ ، رساله هایی در دست است.»^۱

«با ملاحظه در تعریف ابن خلدون جامعه شناس مسلمان از فرهنگ که می گوید: معنای کلی اصطلاحی فرهنگ همان پولیس یونانی یعنی مدینه فاضله به اصطلاح مسلمانان است و با توجه به اشاره او به ابعاد مادی و معنوی و نقش تربیتی ، آموزشی و تاثیر گذاری فرهنگ بر سایر ابعاد زندگی و تبیین قلمرو آن درمی یابیم که تعریف ابن خلدون زنده ترین و جامعترین و در عین حال نوترین تعریفی است که هنوز در سطح مطالعات جامعه شناسی ، از فرهنگ

^۱ - پژوهنده، محمدحسین، بازشناسی مفهوم فرهنگ از دیدگاه متفکران ، اندیشه حوزه، پاییز ۱۳۷۴، شماره ۲، ص: ۹۲

مطرح است و چنان که در تعریف «تایلور» مشاهده کردیم ، با توجه به تأخر زمانی او و خوشه چینی غربیان از علوم اسلامی ، بعید به نظر نمی رسد که وی نظریه خود را از ابن خلدون اقتباس کرده باشد^۱

«با این تفاسیر ، فرهنگ به معنای خاص به سرمایه معنوی یک قوم گفته می شود و این همه آثار ادبی و هنری و فکری را در بر می گیرد ، همه آنچه از درون او سرچشمه گرفته و در برون تجلی خود را در سازندگی یافته است . این سازندگی ، اگر بیشتر متوجه برآوردن حوائج مادی و جسمانی اجتماع باشد نام تمدن به خود می گیرد و اگر بیشتر ناظر به اقتناع نیازهای معنوی و غیر انتفاعی و غیر قابل تقویم او ، نام فرهنگ ، ولی غالباً این دو با هم پیوستگی می یابند. که تقسیم بندی فرهنگ به مادی و غیر مادی در فصل بندی یک تحقیق یا برای آسانی مطالعه و ارزیابی مقطعی مقدور است و آلا در مجموع ، نمی توان فرهنگ مادی و غیر مادی را از یکدیگر مجزاً ساخت. به هم پیوستگی فرهنگ مادی و غیر مادی هر چند به ظاهر مشخص نباشد ، ولی این پیوند و تأثیر مستقیم یا غیر مستقیم به تدریج و با توجهی اندک بر ملا می گردد. به عنوان مثال: ویرانی قنات نه تنها به بنیه اقتصادی و اجتماعی جامعه لطمه می زند ، بلکه سنن اعتقادی و باورهای قومی را نیز دستخوش تزلزل می سازد. به عنوان مثال ، حفر چاه عمیق و خشک شدن قنواتی چون سنآباد طوس ، علاوه بر اثرات مادی ، پیامدهای دیگری را نیز به دنبال داشته است که در قلمرو فرهنگ غیر مادی است .

«درکل فرهنگ عبارت است از کلی ترین بینش و نگرشی که یک جامعه نسبت به جهان دارد ، این بینش و نگرش همان معنایی است که آن جامعه برای هستی و انسان قائل است و به

^۱ - سربچی، شمس ا... عوامل موثر در انحراف ازارزشها ، نشر دفتر عقل ، مرکز پژوهش های صداوسیما ، ۱۳۸۳ ، قم ،

اندازه ای کلی و جهان شمول است که همه ارزشها و روشهای فرد و اجتماع را در بر می گیرد.^۱

با توجه به تعاریف فرهنگ ، مشخص می گردد که هیچ جامعه ای بدون فرهنگ ، لباس وجود نخواهد پوشید. از این رو ، جامعه شناسان قوام جامعه را به فرهنگ می دانند و تأکید دارند.

بینش و نگرش امام خمینی(ره) درباره فرهنگ نیز حائز اهمیت است و بدون در نظر گرفتن نظر امام خمینی(ره) در مورد فرهنگ این بحث راه به جایی نخواهد برد. لذا توجه به دیدگاه امام(ره) در این زمینه ضروری می باشد.

«امام (ره) به جهت تربیت دینی و قائل به توحید بودن همواره در مباحث فرهنگی رویکرد فراگیر داشته است. البته در بیانات ایشان نمی توان تعریف مشخصی از فرهنگ مشاهده کرد ، ولی آن حضرت در موارد مختلف به برخی عناصر اجتماعی به عنوان اجزای فرهنگ اشاره کرده اند که می توان از جمله آن عناصر موارد زیر را ذکر نمود:

حضرت امام (ره) در باره فرهنگ جامعه ایران قبل از انقلاب اسلامی با اشاره به عناصر اجتماعی و فرهنگی می فرمایند:

«خیابانش را وقتی می گشتیم همه فساد ، این فرهنگ اجنبی است. در خیابانها کسی وارد می شد می دید سر تا ته خیابانها پر از مشروب فروشی است یا بساط زدن و چه کردن است. با زنهای لخت در بین مردم راه افتادن است. بازارش را می دیدی همین بود ، مدارسش می رفتی ، توی مدارس دانشگاهی همین مسائل بود»^۲

در باره سینماها و رادیو و تلویزیون می فرمایند:

^۱ - حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، انتشارات سروش، تهران ، ۱۳۸۳، چاپ دوازدهم، ص ۸۷.

^۲ - خمینی، روح...، صحیفه امام، ج ۱۷ ، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ، تهران ، ۱۳۷۹ ، چاپ سوم ، ص ۱۵۱

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۳۰

«ما با سینما مخالف نیستیم، ما با مرکز فحشا مخالفیم. ما با رادیو مخالف نیستیم، ما با فحشا مخالفیم. ما با تلویزیون مخالف نیستیم، ما با آن چیزی که در خدمت اجانب برای عقب نگه داشتن جوانان ما و از دست دادن نیروی انسانی ماست، با آن مخالف هستیم.»^۱

یا اینکه می فرمایند:

« سینما یک مرکز آموزشی است»^۲

و در زمینه دانشگاهها می فرمایند:

«در ایران بنا بر این بوده که یک فرهنگ وابسته، فرهنگ وابسته به معنای اینکه یک فرهنگی داشته باشیم، دانشگاه داشته باشیم، نگویند دانشگاه نداریم، دانشکده، دانشسرا همه...»^۳

و در مورد تحصیلات می فرمایند:

«... فرهنگ ما را این (شاه) عقب نگه داشته، به طوری که الان جوانهای ما تحصیلاتشان در اینجا تحصیلات تام و تمام نیست و...»^۴

و در جای دیگر در این زمینه می فرمایند:

«اجانب، خصوصاً آمریکا، در نیم قرن اخیر کوشش داشتند و دارند فرهنگ و برنامه های فرهنگی و علمی و ادبی ما را از محتوای اسلامی-انسانی-ملی خود خالی و به جای آن فرهنگ استعماری و استبدادی بنشانند»^۵

امام خمینی (ره) در جایی دیگر خصوصیات فرهنگ اسلامی را چنین توضیح می دهند:

^۱ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۶، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوّم، ص ۱۵

^۲ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۶، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوّم، ص ۳۴۵

^۳ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۴، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوّم، ص ۲۷۰-۲۷۱

^۴ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۶، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوّم، ص ۱۴

^۵ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۱۰، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوّم، ص ۸۱

«اسلام دارای فرهنگ غنی انسان ساز است که ملتها را بی گرایش به سمت راست و چپ و بدون در نظر گرفتن رنگ و زبان و منطقه به پیش می برد و انسانها را در بعد اعتقادی و اخلاقی و علمی هدایت می کند و از گهواره تا گور به تحصیل و جستجوی دانش سوق می دهد»^۱

«حضرت امام در بخشی از فرمایشهای خود ، مجلات و نشریات را جزئی از فرهنگ قلمداد می کنند و در بخشی دیگر ، تلقیات ، برداشتها و مفاهیم و نحوه کاربرد قواعد منتج از آنها را در جامعه ، جزئی از فرهنگ به شمار می آورند. ایشان علاوه بر این موارد به جوانب دیگری از فرهنگ نیز اشاراتی داشته اند. بنابر آنچه از حضرت امام (س) نقل شد ، می توان نتیجه گرفت که گرچه آن حضرت تعریف مشخصی از فرهنگ ارائه نفرموده اند ، ولی به بیان عناصری از فرهنگ پرداخته اند که با جمع بندی آنها می توان فرهنگ را از دیدگاه ایشان تشریح کرد بر این اساس می توان با مبنای تشریحی ، فرهنگ را از دیدگاه حضرت امام (ره) چنین تعریف نمود:

«فرهنگ عبارت است از دانش ، ادب ، تعلیم و تربیت ، اعتقادات ، اخلاق و عمل ، گرایش های فکری ، هنجارها باورها ، ارزشها ، برداشتها و هنر اجتماع و قواعد آنها در جامعه»^۲

«در مقایسه می بینیم که تشریح حاضر که از فرمایش های حضرت امام استخراج شده است ، می تواند نسبت به اغلب تعریف های موجود ، جامعیت بیشتری داشته باشد. البته حضرت امام به برخی از جوانب دیگر فرهنگ همچون تکیه تعریف های تاریخی بر «طول زمان در ایجاد و تغییر فرهنگ» و یا تأکید تعریف های روانشناختی بر «تسهیل ارتباط و سازگاری با محیط برای رسیدن به اهداف جامعه» نیز توجه داشته اند. به هر حال می توان گفت: حضرت امام (ره) از

^۱ - خمینی، روح...، صحیفه امام، ج ۱۹، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم، ص ۳۴۳

^۲ - عیوضی، محمدرحیم، بازخوانی مفهوم فرهنگ از منظر امام خمینی و سند چشم انداز، مجله راهبرد یاس، تهران ، بهار

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۳۲

جوانب مختلف به فرهنگ نگریسته اند و جایگاه آن را در زوایای گوناگون جامعه ، شناسایی کرده اند^۱

«متغیرهای فرهنگی از دیدگاه این اندیشمند بزرگ کیفی بوده و نه ضرورتاً کمی ، ذهنی ، شناخته یا پنهان ، امام (ره) ، همواره متغیرهایی چون ایمان و امدادهای غیبی را مورد توجه و استناد قرار می دادند مثل جمله معروف خرمشهر را خدا آزاد کرد. رابطه های فرهنگی از منظر ایشان پویا ، ساختارهای در حال تحول بودند و همواره به حرکت در قالب عمل به تکلیف می اندیشیدند ، متصلب و ایستا نبودند.

و اظهار خشنودی از قطع رابطه آمریکا با ایران ، دستور تشکیل ارتش ۲۰ میلیونی در قبال تهدید آمریکا در دوران گروگان گیری ، پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و قدرت انعطاف پذیری برای حفظ اصول ، شاهد بر این پویائی و تحول ساختارهاست. حضرت امام خمینی (ره) معتقد بودند آینده علت وجودی حال است و ما موظف به تکلیف هستیم . اصلی ترین تکلیف ، آماده سازی زمینه برای ظهور امام زمان (عج) است همچنین وعده های الهی که آینده برای مستضعفین است ما را راهنمایی می کند که به مستضعفین توجه و برای آنها کار کنیم. و تأکید امام (ره) بر این فکر و فرهنگ که «ما می توانیم» استوار بود و روش او تحلیل هدفمندانه ، مدل های کیفی (تحلیل ساختاری) و اتفاقی (با تأثیرات متقابل) بود ، اشارات امام (ره) به وعده ها ، سنن الهی و قدرت انسان (مؤمن) برای غلبه بر مشکلات پیش رو ، نوع نگرش امام نسبت به آینده را رقم می زد که نگرش فعال و خلاق مبنی بر اینکه آینده به وجود آورده می شود نه اینکه آینده رخ می دهد را اثبات می کرد . تأکید امام (ره) بر حضور همه نیروها برای بازسازی و سازندگی بر حسب این نوع نگرش است.»^۲

^۱ - همان

^۲ - همان

با توجه به مشخصه هایی که امام (ره) از فرهنگ ارائه می دهند و بر اساس آن جامعه را سیاست و مدیریت می نمایند می توان با قاطعیت ، فرهنگ مورد نظر امام را مبتنی بر جهان بینی الهی دانست که دین اسلام به عنوان دین برگزیده و کاملترین دین ، انسانها را به سوی اینگونه جهان بینی دعوت می نماید.

نوع جهان بینی امام (ره) جهان بینی است که بر اساس تعالیم دین مبین اسلام و آیات قرآن کریم و روایات اصیل پیامبر(ص) و اهل بیت (ع) و سیره ائمه اثنا عشر و علماء سلف تشیع شکل گرفته است ، یعنی مبنای فرهنگ اسلامی ، قرآن ، سنت ، اجماع و عقل سلیم می باشد. در رابطه با همین عقل سلیم است که گفته می شود «کَلِمَا حَكَمَ بِهِ الشَّرْعُ حَكَمَ بِهِ الْعَقْلُ» نه عقلی که تحت الشَّعَاعِ الْقَائِنَاتِ شَيْطَانِيٍّ و وساوس نفسانی قرار گرفته باشد.

با توجه به قدر مشترکی که از تعاریف فرهنگ به دست می آید می توان واژه جهان بینی را به جای واژه فرهنگ به کار برد همانطوری که دکتر غلامعلی حداد عادل در کتاب «فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی» در برخی موارد این اصطلاح را به جای «اصطلاح فرهنگ» به کار می برند:

«چرا که نحوه تلقی ذهن جمعی انسان از جهان هستی و خویشتن و مناسبات خود با جهان و هموعان خویش و به طور کلی ، نوع تصوّر و تصدیق جمعی انسان در باب زندگی و معنا و جهت آن ، فرهنگ نامیده می شود که در قالب رفتار اجتماعی و مناسبات خاص ، خویش و بیگانه در ارتباط با طبیعت ظهور و بروز پیدا می کند»^۱

^۱ - حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، انتشارات سروش ، تهران ، ۱۳۸۳ ، چاپ دوازدهم، ص ۸

۳- انقلاب:

«انقلاب در لغت ازحالی به حالی شدن ، دگرگون شدن ، برگشتن ، تحوّل و تقلّب و تبدل ، تغییر کامل و مشخص در چیزی و یک چرخش دورانی است این واژه ، اساساً از اصطلاحهای اخترشناسی بود که برحسب دورانی و منظم و قانونمند ستارگان دلالت می کرد و تا قرن هفدهم در همین چارچوب به کار می رفت. نیریزی می گوید: برخرابی صبرکن کز انقلاب روزگار - دشتها معموره و معموره صحراها شود»^۱

^۱ - عمید ، حسن ، فرهنگ عمید ، موسسه انتشارات امیرکبیر ، تهران ، ۱۳۷۵ ، چاپ ششم ، ص ۱۶۷

۱۸ آسیب های رفتاری تأثیرگذار بر فرهنگ: ۶- رسانه های قدیم و جدید.....

شهید مطهری ابراز می دارد:

«انقلاب به حسب اصل لغت به معنای زیر و روشن شدن یا پشت و رو شدن و نظیر این معانی است»^۱

^۱ - مطهری ، مرتضی ، پیرامون انقلاب اسلامی، انتشارات صدرا، تهران ، ۱۳۷۲ ، چاپ نهم ، ص ۲۹

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۳۴

قرآن مجید هم این کلمه را در هر کجا به کار برده به همین مفهوم به کار برده است نه به مفهوم اصطلاحی رایج آن در امروز. ماده انقلاب، تقلیب، تقلب، صیغه منقلب و امثال اینها در قرآن آمده است از جمله «و من ینقلب علی عقبیه فلن یضراً . . . شیئاً»^۱ و یا در قسمت اول این آیه می خوانیم که «و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابهم»^۲

«انقلاب به معنایی که در جامعه شناسی مطرح است همان دگرشدن است، حتی نباید بگوئیم دگرگون شدن، زیرا دگرگون شدن یعنی اینکه گونه و کیفیتش جور دیگر شود به عوض باید بگوئیم دگر شدن یعنی تبدیل شدن به موجود دیگر. انقلاب عبارت است از یک عصیان و یک طغیان در یک جامعه علیه نظم حاکم مسلط بر جامعه»^۳

((انقلاب)) کلمه ای است که تقریباً بیشتر علوم از آن استفاده کرده اند «در اصطلاح فلسفه انقلاب در عناصر به معنی تبدیل صورتی به صورت دیگر است و آن همان کون و فساد است و به تغییر فصل از بهار به تابستان و از پاییز به زمستان نیز انقلاب می گویند.

در فقه نیز اصطلاحی به نام انقلاب وجود دارد و در علوم سیاسی در میان همه تعاریف بی حد و شمار که از انقلاب وجود دارد اگر دقت کنیم درخواهیم یافت که به هر اعتراض و طغیان و خشونت و حتی فراندوم و شورش نیز اصطلاح انقلاب اطلاق شده است. بهترین تعریف را باید از متن اندیشه های اندیشمندان درون انقلاب اسلامی ایران دریافت کرد و مورد دقت قرار داد و یکی از اندیشمندان مورد اشاره استاد شهید مرتضی مطهری است همانگونه که درسطور فوق ذکر شد در تعریف انقلاب می گوید:

^۱ - قرآن کریم، آل عمران، آیه ۱۴۴

^۲ - همان

^۳ - مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۷۲، چاپ نهم، ص ۲۹

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۲۶

«انقلاب عبارت است از این که مردمی طغیان می کنند علیه نظامی و وضعی که بر آنها حاکم است ، برای به وجود آوردن یک وضع دیگر و نظم دیگر که مورد آرزوی آنها و آرمان و ایده آل آنهاست»^۱

^۱ همان

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۲۶

و به اعتبار این معنا ((انقلاب)) با سایر پدیده ها بی چون کودتا ، رفرم ، شورش و..... متفاوت بوده و فرق خواهد داشت.

۴- انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ایران موجب شد که نارسایی تعاریف موجود ارائه شده بی حدّ و بی شمار از انقلاب آشکار گردد و نظریه ها راجع به علل و عوامل پیدایش انقلاب را به چالش کشیده و موجب طرح نظریات جدیدی در مورد تعریف ، مفهوم و علل و عوامل پیدایش انقلاب گردد.

« اگر بگوئیم: انقلاب یعنی تلاش موفق یا ناموفق در جهت تغییرات سریع و قاطع و بنیادین در طبیعت حکومتها یا ارزشها و اعتقادات اساسی جامعه یا هر دو با استفاده از خشونت انقلابیون که عمدتاً نیروهای سیاسی که مخالف رژیم سیاسی و نظم اجتماعی موجود هستند. در این صورت انقلاب اسلامی ایران با اینگونه تعاریف که قیود (خشونت انقلابیون) ، (تلاش ناموفق) (عمدتاً نیروهای سیاسی) در آنها به کار رفته است سازگاری ندارد»^۱

در انقلاب ایران ، انقلابیون خواستار ایدئولوژی اسلامی بودند و مخالفتشان با شاه به خاطر مخالفت شاه با ایدئولوژی اسلامی بود.

هر چند در برخی از تعاریف متأخر به نقش ایدئولوژی در وقوع یک انقلاب اشاره شده است ولی «خشونت» را از ابزار حاکم نمودن آن بر شمرده اند. حال آنکه رویه انقلابیون اصیل ایران در جهت مبارزه استفاده از خشونت نبوده است بلکه کاملاً دست خالی ولی با قدرت نرم ، در برابر قدرت حاکم ایستادند. و ایدئولوژی اسلامی را در ایران بدون خشونت حاکم کردند.

^۱ - اخوان منفرد، حمیدرضا، نقش و جایگاه ایدئولوژی در نظریه های انقلاب، مجله متین، بهار ۱۳۸۰، شماره ۱۰، ص ۶۱-۶۰

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۳۶

«انقلاب اسلامی با توجه به خصوصیات منحصر به فردی که دارد از دیگر انقلاب‌های جهان متمایز است و مفهوم جدیدی از انقلاب به دست می‌دهد. برخی از این خصوصیات عبارتند از:

۱- برخورداری از پشتوانه عظیم فلسفه و فقه و معارف اسلامی

۲- انقلاب اجتماعی همه جانبه همراه با تحول بنیادین در زندگی انسان‌ها

۳- استواری بر پایه فرهنگ و اعتقاد و ایمان

۴- بهره‌مندی از رویکرد ارزشی و هدف‌گیری اصلاح مفاسد بشری

۵- حاکم‌سازی فرهنگ توحیدی به جای فرهنگ الحادی و استبدادی

۶- شکل‌گیری بر مبنای نظم و انضباط انقلابی

با توجه به این خصوصیات است که انقلاب اسلامی یک تفسیر اسلامی و الهی بوده و به معنای زنده کردن دوباره اسلام است. انقلاب اسلامی یک تحول اخلاقی، فرهنگی و اعتقادی است که به دنبال آنها تحول اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و آنگاه رشد همه جانبه ابعاد انسان‌ها به وجود می‌آید.^۱

حاصل کلام این‌که؛ انقلاب اسلامی بر اساس یک ضرورت طبیعی و تاریخی و مبتنی بر قواعد و سنن الهی به وقوع می‌پیوندد

در بعد نظری، درانقلاب اسلامی ایران انقلابیون عمدتاً سیاسی نبودند بلکه توده‌های مختلف مردم، اعم از سیاسیون و غیرسیاسیون، مجموعه انقلابیون را تشکیل می‌دادند و جنگ قدرت

^۱ - قنبری، آیت، اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری، ص ۲۲۲، زمزم هدایت، تهران، ۱۳۸۶ش، ، چاپ اول،

در میان نبود حضرت امام به تبیین ارکان نهضت اسلامی از قبیل انگیزه و هدف، هدایت، خطّ مشی و راه مبارزه و نتیجه و پیام قیام پرداخته اند:

«شما اگر بگردید در تمام انقلاباتی که واقع شده است، نخواهید پیدا کرد انقلابی که این دوخاصیت را داشته باشد: یکی اینکه از ملت واقع شده باشد بدون دخالت احزاب و گروهها و دستجات سیاسی و امثال اینها، و یکی دیگر اینکه مکتبی باشد و آن هم یک مکتب الهی. در همه انقلاباتی که در دنیا واقع شده است، مثل انقلاب ایران پیدا نخواهید کرد. انقلاب ایران یک جهت اسلامی داشت و حالا هم دارد و آن اینکه، سرتاسر ایران که مسلمان هستند - مگر نادری - اینها به همان ایده اسلامی قیام کردند. همه دیدند که در سرتاسر ایران، آن وقت که هجوم از طرف رژیم فاسد به مردم بود، مردم همه از پیر و جوان و زن و مرد با الله اکبر پیش رفتند و همه هم از رژیم طاغوتی منحرف بودند و رژیم اسلامی می خواستند. اینطور نبود که یک حکومت طاغوتی را بردارند و طرفدار یک حکومت طاغوتی باشند، یا طرفدار یک حزب سیاسی، هیچ، ابداً این مسائل نبود و این انقلاب تبع ایده اسلامی بود. اسلام همه چیز دارد، لکن اینطور نبود که ملت ما بریزند بیرون و بگویند که ما مثلاً فلان رژیم کدایی را می خواهیم همه می گفتند ما اسلام را می خواهیم، همه اجتماع داشتند در کلمه اسلام و جمهوری اسلامی. و هیچ یک از گروههای دیگر چه سیاسی و چه غیر سیاسی هیچ دخالتی در این نهضت نداشت و اینکه به طور معجزه آسا پیشرفت کرد همین قضیه اسلامی بودن بود.»^۱

امام خمینی (ره) ماهیت انقلاب ایران را در طول تاریخ انقلابها صد درصد اسلامی توصیف نموده و پویایی و استمرار آن را یاد آور می شود:

« نهضت مقدّس اخیر ایران که ابتدای شکوفایی اش از ۱۵ خرداد ۴۲ بود صد در صد اسلامی است و تنها به دست توانای روحانیون با پشتیبانی ملت مسلمان و بزرگ ایران پی ریزی شد و به رهبری روحانیت، بی اتکاء به جبهه ای یا شخصی یا جمعیتی اداره شده و می شود و نهضت پانزده ساله ما چون اسلام است بی دخالت دیگران در امر رهبری که از آن روحانیت است ادامه دارد و خواهد داشت.»^۲

^۱ - خمینی، روح...، صحیفه امام، ج ۱۲، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم، ص ۴۴۶ - ۴۴۷

^۲ - خمینی، روح...، صحیفه امام، ج ۳، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم، ص ۴۳۲

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۳۸

با دقت در سخنان امام (ره) در می یابیم از دیدگاه ایشان انقلاب اسلامی مقطعی نیست و روز به روز برشکوفایی و رشد و بالندگی خود بیش از پیش ادامه خواهد داد. احمد هوبر از اندیشمندان اهل سوئیس که درباره امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی ایران مطالعه کرده است می گوید:

«هنگامی که من از سال ۷۹ - ۱۹۷۸ (۵۷ - ۱۳۵۶) شروع به مطالعه درباره امام خمینی بخصوص از منابع ایرانی کردم مطلقاً شگفت زده شدم؛ چرا که امام خمینی اولین رهبر مذهبی در قرن ماست که انقلابی را به وجود آورد که همزمان سه وجه مذهبی، سیاسی و فرهنگی را در خود جمع کرده است. تمام انقلابیون قرن ما - شما در این زمینه هر رهبر انقلابی را می توانید نام ببرید: نظیر لنین، مائوتسه تونگ هر کدام یک انقلاب سیاسی و اجتماعی را به وجود آوردند؛ اما از نظر مذهب، افرادی غیرمذهبی، و در حقیقت بویی از مذهب نبرده بودند و واقعاً کافر بودند؛ در صورتیکه امام خمینی اولین رهبر انقلابی بود که برایش دین، سیاست و فرهنگ از هم جدا نبود و این احتمالاً دلیل موفقیت شایان انقلاب اسلامی ایران است، و به همین دلیل نیز ادامه خواهد یافت. اما انقلابهای دیگر نتوانستند دوام بیاورند.»^۱

به گفته حضرت امام:

«انقلاب اسلامی ایران از همه انقلابها جدا است: هم در پیدایش و هم در کیفیت مبارزه و هم در انگیزه انقلاب و قیام. و تردید نیست که این یک تحفه الهی و هدیه غیبی بوده که از جانب خداوند منان بر این ملت مظلوم غارتزده عنایت شده است.»^۲

از نظر امام راحل «اهمیت انقلاب شکوهمند اسلامی که دستاورد میلیونها انسان ارزشمند و هزاران شهید جاوید آن و آسیب دیدگان عزیز، این شهیدان زنده است و مورد امید میلیونها مسلمانان و مستضعفان جهان است، به قدری است که ارزیابی آن از عهده قلم و بیان والاتر و برتر است.»^۳ و آن را «پدیده ای کم نظیر یا بی نظیر»^۱ می دانند.

^۱ - روزنامه کیهان سال ۱۳۵۹، افشاگری دانشجویان مسلمان پیرو خط امام

^۲ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۲۱، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم، ص ۴۰۲

^۳ - خمینی، روح ا...، صحیفه امام، ج ۲۱، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم، ص ۴۰۱

ب: کلیات:

اهداف فرهنگی انقلاب اسلامی

ایران

کلیات

در آسیب شناسی فرهنگی ، هدف گذاری فرهنگی مهمترین عامل موفقیت در احساء آسیب ها است هدف گذاری به مثابه ترسیم جاده ای برای حرکت است .

تلاشی ارزشمند است که معطوف به هدف باشد ، تلاش بی هدف پرتاب تیر در تاریکی است یکی از موانع بسیار مهم موفقیت و کامیابی ، ناتوانی افراد در تدوین اهداف می باشد . آنهایی که رؤیایی در ذهن و هدفی بر روی کاغذ نداشته باشند مقصدشان ناکجا آباد خواهد بود .

اهداف به جواب سه سوال ذیل بستگی دارند :

در حال حاضر ، کجا هستیم ؟ به کجا می خواهیم برویم ؟

برای رسیدن به هدف چه باید بکنیم؟

وقتی که اهداف مشخص شدند برای چگونگی رسیدن به اهداف باید طرح ها و برنامه هایی تدوین گردد پس از اجرای برنامه ها و فعالیتهای باید نتایج و دستاوردها با اهداف مقایسه شوند(آسیب شناسی) تا اصلاحات لازم در اهداف ، برنامه ها و فعالیت ها به عمل آید

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۴۲

در مسیر و جاده انقلاب اسلامی نیز اهداف فرهنگی و راهکار رسیدن به اهداف فرهنگی در قانون اساسی و شورای عالی انقلاب فرهنگی با لحاظ دیدگاههای فرهنگی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری گنجانده شده است، و بدون اشراف و اطلاع از محتوای اهداف فرهنگی موضوع تحقیق آسیب شناسی عقیم خواهد ماند، هدفها هستند که به ارزیابی و آسیب شناسی معنا و جهت می بخشند. بدون هدف گذاری ارزیابی مقدر نیست، زیرا هدف ارزیابی و آسیب شناسی میزان تحقق اهداف است اگر اهداف معین و مشخص نباشند ارزیابی امکان پذیر نخواهد بود. و آسیب شناسی بدون ارزیابی بی معناست.

ارزیابی عملکرد فرایندی است که نتایج را با اهداف مورد مقایسه قرار داده و فاصله را معین می کند. شاخص ها و معیارهای ارزیابی عملکرد باید براساس اهداف پیش بینی شده تدوین گردند.

و بدین جهت ناگزیر باید مروری اجمالی بر اهداف فرهنگی مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مصوبات فرهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی داشته باشیم که با دقت در آن، مسیر شناسایی آسیب ها با اعمال فرمول فوق هموار می گردد:

۱- اهداف فرهنگی در قانون اساسی:

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به عنوان میثاق ملی، آراء اکثریت مطلق مردم را به همراه دارد. در مقدمه این قانون و برخی از اصول آن نکات مهمی که بیانگر اهداف فرهنگی انقلاب اسلامی ایران می باشد وجود دارد که به صورت اجمال ارائه می گردد:

۱- مبتنی شدن کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، دارائی، فرهنگی و نظامی - سیاسی و غیر اینها بر اساس موازین، معیارها و ضوابط اسلامی. (اصل چهارم قانون اساسی و بیش از ۲۰ اصل دیگر).

۲- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضائل اخلاقی

۴۳ فصل اول: مفاهیم و کلیات: ب: کلیات ۱- اهداف فرهنگی در قانون اساسی.....

- ۳- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی.
- ۴- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی تا سرحلّه خودکفایی کشور.
- ۵- تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار از طریق تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان.
- ۶- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای عموم در زمینه‌های مادی و معنوی.
- ۷- تأمین حقوق همه جانبه افراد و ایجاد امنیت قضائی عادلانه برای عموم و تساوی همه در برابر قانون.
- ۸- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین مردم.
- ۹- تدوین مقررات و قوانین مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی
- ۱۰- برقراری حقوق مساوی برای همه مردم بدون توجه به قوم، قبیله، رنگ، نژاد و زبان.
- ۱۱- برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، حوادث و سوانح و خدمات بهداشتی و درمانی مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره.
- ۱۲- آزادی‌های اجتماعی از جمله آزادی کار و حق دادخواهی برای هر فرد. (موارد فوق برگرفته از مقدمه و اصول ۲، ۳، ۴، ۸، ۱۹، ۲۸، ۲۹، ۳۰ و ۳۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است)
- ۱۳- احیای مفاهیم دینی همچون جهاد و شهادت.
- ۱۴- برچیده شدن سفره ارتشاء و چاپلوسی و تملق
- ۱۵- از بین رفتن مراکز و مظاهر فساد در جامعه^۱

^۱ - صادقی، حسین، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نشر حقوق اسلامی، تهران، ۱۳۸۸، چاپ چهارم

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۴۴

مقصد نهایی انقلاب اسلامی از این همه، تربیت انسانهای صالح است از آنجا که اسلام خود را دین انسان ساز معرفی می نماید بر همین اساس امام (قدس سره) تربیت انسان صالح را در رأس برنامه های انقلابی خویش قرار داده است و به صراحت اظهار می دارد:

«آن قدر که انسان غیر تربیت شده مضر است به جوامع، هیچ شیطانی و هیچ حیوانی و هیچ موجودی آن قدر مضر نیست و آن قدر که انسان تربیت شده مفید است برای جوامع، هیچ ملائکه ای و هیچ موجودی آن قدر مفید نیست اساس عالم بر تربیت انسان است.»^۱

آرمان های فرهنگی انقلاب، در یک عبارت کلی، چیزی جز آرمان های اخلاقی و تربیتی اسلام نیست. امام راحل (ره) بر این آرمان محوری همواره پافشاری داشت که هدف اصلی انقلاب زنده کردن احکام اسلام و تحقق آن در جامعه است.

۲- اهداف کلی فرهنگی در مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی :

شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۷۱ مجموعه اصول سیاست فرهنگی نظام را تصویب و اهداف فرهنگی جمهوری اسلامی را در آن تبیین و تعیین کرد. در این مصوبه اهداف کلی فرهنگی نظام به شرح ذیل بیان شده است:

۱. رشد و تعالی فرهنگ اسلامی انسانی و بسط پیام و فرهنگ انقلاب اسلامی در جامعه و جهان.
۲. استقلال فرهنگی و زوال مظاهر منحط و مبانی نادرست فرهنگ های بیگانه و پیراسته شدن جامعه از آداب و رسوم منحرف و خرافات.
۳. به کمال رسیدن قوای خلاقه و شایسته وجود آدمی در همه شئون و به فعالیت در آمدن استعداد های خداداده و استحصال دفائن عقول و ذخائر وجودی انسان.
۴. آراسته شدن به فضائل اخلاقی و صفات خدایی در مسیر وصول به مقام انسان متعالی.

^۱ خمینی، روح...، صحیفه امام، (ره) جلد ۱۴، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم، ص ۱۵۳

۵. تحقق کامل انقلاب فرهنگی در جهت استقرار ارزش‌های مورد نظر اسلام و انقلاب اسلامی در زندگی جمعی و فردی و نگاهبانی از آنها و استمرار حرکت فرهنگی برای رسیدن به جامعه مطلوب.

۶. درک مقتضیات و تحولات زمان و نقد و تنقیح دستاوردهای فرهنگی جوامع بشری و استفاده از نتایج قابل انطباق با اصول و ارزش‌های اسلامی.

در این مصوبه، مهم‌ترین اقدامات و اولویت‌های فرهنگی - که برای تحقق اهداف فوق باید مورد توجه باشد نیز بیان شده و در پایان آن، همه دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های فرهنگی و آموزشی مجری این سیاست‌ها شمرده شده‌اند. مسئولیت نظارت و ایجاد هماهنگی لازم در اجرای اصول سیاست فرهنگی بر عهده شورای عالی انقلاب فرهنگی است که تحت ریاست رئیس جمهور انجام می‌گیرد^۱

دو هدف عمده انقلاب اسلامی ایران که تمام اهداف فرهنگی انقلاب اسلامی ایران در سایه تحقق آن دو امکان تحقق خواهند یافت و نسبت به یکدیگر نیز تأثیر متقابل دارند عبارتند از:

ولایت فقیه و انسانهای صالح

از دیدگاه امام خمینی تربیت افراد در دو بعد فردی و اجتماعی مورد تأکید دین مبین اسلام است اگر افراد یک جامعه، به سر حد کمال انسانیت برسند جامعه خداپسند تشکیل خواهد شد و در این اجتماع است که انسانهای صالح تربیت خواهند شد. امام خمینی (ره) از این جهت است که می‌فرماید:

«تمام عبادات وسیله است که آنچه بالقوه است و لب انسان است به فعلیت برسد و انسان بشود یک انسان الهی بشود»^۲.

۱- مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، سال ۱۳۷۱

۲- خمینی روح الله، تفسیر سوره حمد، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۷۸، چاپ سیزدهم، ص ۷۴

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۴۶

در چنین جامعه ای افراد به صورت انفرادی و جمعی یا به عبارت دیگر در این گونه جامعه ای افراد و مؤسسات مختلف تربیتی ، وظایف مربوط به تربیت انسانها را به عهده دارند در یک جامعه اسلامی یک فرد نسبت به سرنوشت جامعه خود نیز بی تفاوت و بی مسئولیت نیست. چنانکه امام خمینی(ره) می فرماید:

«پیغمبر اسلام برای اینکه مردم تربیت نمی شدند غصه می خوردند به طوری که خدای تبارک و تعالی او را تسکین می داد ... و هر انسانی باید این طور باشد که متأسف باشد برای آنهایی که نمی آیند به خط اسلام و خط انسانیت»^۱.

امام خمینی(ره) آرمانها و اهداف فرهنگی را در وصیتنامه سیاسی ، الهی خود این چنین یاد آوری می نمایند :

«یک مرتبه دیگر در خاتمه این وصیتنامه به ملت شریف ایران وصیت می کنم که در جهان حجم تحمل زحمت ها و رنج ها و فداکاری ها و جان نثاری ها و محرومیت ها مناسب حجم بزرگی مقصود و ارزشمندی و علو رتبه آن است . آنچه که شما ملت شریف و مجاهد برای آن به پا خاستید و دنبال می کنید و برای آن جان و مال نثار کرده و می کنید والاترین و بالاترین و ارزشمندترین مقصدی است و مقصودی است که از صدر عالم در ازل و از پس این جهان تا ابد عرضه شده است و خواهد شد و آن مکتب الوهیت به معنی وسیع آن و ایده توحید با ابعاد رفیع آن است که اساس خلقت و غایت آن در پهناور وجود و در درجات و مراتب غیب و شهود است ، و آن در مکتب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم به تمام معنی و درجات و ابعاد متجلی شده و کوشش تمام انبیاء عظام علیهم السلام و اولیاء معظم (ا سلام الله علیهم) برای تحقق آن بوده و راه یابی به کمال مطلق و جلال و جمال بی نهایت جز با آن میسر نگردد ، آن است که خاکیان را بر ملکوتیان و برتر از آنان شرافت داده و آنچه برای خاکیان از سیر در آن حاصل می شود ، برای هیچ موجودی در سراسر خلقت در سر و عن حاصل نشود. شما ای ملت مجاهد! در زیر پرچمی می روید که در سراسر جهان مادی و معنوی در اهتزاز است . بیابید آن را یا نیابید ، شما راهی را می روید که تنها راه تمام انبیاء (

^۱ - خمینی ، روح ... ، صحیفه امام ، ج ۱۵ ، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ، تهران ، ۱۳۷۹ ، چاپ سوم ، ص ۴۹۲

عليهم سلام الله) و یکتا راه سعادت مطلق است . در این انگیزه است که همه اولیاء ، شهادت را در راه آن به آغوش می کشند و مرگ سرخ را احلی من العسل می دانند و جوانان شما در جبهه ها جرعه ای از آن را نوشیده و به وجد آمده اند. و در مادران و خواهران و پدران و برادران آنان جلوه نموده و ما باید به حق بگوییم یا لیتنا کنّا معکم فنفوز فوزا عظیما. گوارا باد بر آنان آن نسیم دل آرا و آن جلوه شورانگیز^۱

^۱ - خمینی، روح ا... ، صحیفه امام ، ج ۲۱ ، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ، تهران ، ۱۳۷۹ ، چاپ سوم ، ص ۴۴۹

کتابنامه

منابع و ماخذ

منابع و مأخذ:

- ۱- قرآن کریم
- ۲- آریانپور، عباس و منوچهر، فرهنگ انگلیسی فارسی، دانشگاه تهران، سال ۱۳۷۰، چاپ پنجم
- ۳- آوینی، سید مرتضی، آغازی بر یک پایان، انتشارات ساقی، تهران، ۱۳۷۸، چاپ اول
- ۴- ابن بابویه قمی، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، مؤسسه الأعلمی، بیروت، ۱۴۰۶ ه.ق،
- ۵- هاشمی تروجنی، سید محمد، احزاب و گروههای سیاسی ازدیدگاه امام خمینی (ره)، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، نشر عروج، ۱۳۸۶
- ۶- اخگری، محمدرضا، ولایتی های بی ولایت، ناشر اخگر محمدرضا، ۱۳۳۸، چاپ اول
- ۷- بهرامی، قدرت...، انقلاب اسلامی و انقلاب های جهان، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، ۱۳۸۸، چاپ اول
- ۸- باقی، عمادالدین، در شناخت حزب قاعدین زمان موسوم به انجمن حجّتیّه، نشر دانش اسلامی، اسفند ۱۳۶۲، چاپ سوّم
- ۹- باقی نصر آبادی، علی، غرب شناسی، نشر مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۵، چاپ اول
- ۱۰- بیات، عبدالرسول، درآمدی بر مکاتب و اندیشه های معاصر، موسسه اندیشه و فرهنگ دینی، ۱۳۸۱،
- ۱۱- بنیانیان، حسن، فرهنگ در مدیریت توسعه اسلامی، سوره مهر، ۱۳۸۷، چاپ اول
- ۱۲- تقوی، سید رضا، تأملات فرهنگی، معاونت فرهنگی شورای سیاستگذاری ائمه جمعه سراسر کشور، تهران، ۱۳۸۴، چاپ اول

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۸۰

۱۳- جان سالوین شاپیرو، لیبرالیسم، معنا و تاریخ آن، ترجمه محمد سعید حنایی، نشر مرکز، تهران، ۱۳۸۰،

۱۴- جعفریان، رسول، جریان ها و سازمان های سیاسی - مذهبی، نشر علم، تهران، ۱۳۹۰، چاپ اول

۱۵- جمعی از نویسندگان، انقلاب اسلامی ایران، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، ۱۳۷۰، چاپ چهارم

۱۶- حسن السعید، اسلام و غرب، ترجمه شاکر کسرائی، روزنامه جمهوری اسلامی ایران، تهران، اردیبهشت ۱۳۷۷، چاپ اول

۱۷- حسینی بهشتی، محمد، صبح (لیبرالیسم)، سخنرانی های شهید مظلوم دکتر بهشتی در سال ۱۳۶۰، سید جمال، تهران، بی تا

۱۸- حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، انتشارات سروش، تهران، ۱۳۸۳، چاپ دوازدهم، ص ۸۰۷

۱۹- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم، ۱۳۹۳، چاپ دوم

-۲۰

۲۱- حنایی، محمد سعید، جان سالوین، شاپیرو، لیبرالیسم، معنا و تاریخ آن، ترجمه، نشر مرکز، تهران ۱۳۸۰ خسرو پناه دزفولی، عبدالحسین، آسیب شناسی جامعه دینی، دفتر نشر معارف وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، ۱۳۸۶، چاپ اول، ص ۱۵

۲۲- خمینی روح ا...، تفسیر سوره حمد، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۷۸، چاپ سیزدهم

۲۳- خمینی، روح ا...، تحریر الوسیله، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۸۹، چاپ چهارم

۲۴- خمینی، روح ا...، صحیفه امام، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۹، چاپ سوم

۲۵- خمینی، روح ا...، صحیفه نور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ و انتشارات سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۷۰، چاپ دوم

۲۶- خمینی، روح...، استفتائات از امام خمینی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۳۹۶، چاپ اول

۲۷- خمینی، روح...، جایگاه زن در اندیشه امام خمینی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۶، چاپ چهارم

۲۸- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، نشر روزنه، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه، ۱۳۷۷، چاپ دوم

۲۹- روح الامینی، محمود، زمینه فرهنگ شناسی، انتشارات عطار، تهران، ۱۳۶۸، چاپ دوم

۳۰- روحی روشنی، خاتمیت، مؤسسه معارف بهائی، ۱۹۹۳ میلادی

۳۱- ری شهری، محمد، التنمية الاقتصادية في الكتاب و السنة، دارالحدیث، قم، ۱۳۸۰ ش، چاپ اول

۳۲- زاهدانی، سید سعید زاهد، بهائیت در ایران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۸۱، چاپ دوم

۳۳- زاهد، سعید، جنبش های اجتماعی معاصر ایران، انتشارات سروش، ۱۳۸۷، چاپ اول

۳۴- سازمان ملی جوانان، درجهت عکس حرکت کن، معاونت مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۷

۳۵- سخاوتی، نصر...، آسیب شناسی انقلاب، معاونت تربیت و آموزش سازمان بسیج مستضعفین، ۱۳۸۹، چاپ اول

۳۶- صادقی، حسین، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نشر حقوق اسلامی، تهران، ۱۳۸۸، چاپ چهارم

۳۷- عمید، حسن، فرهنگ عمید، موسسه انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۷۵، چاپ ششم

۳۸- فردوسی، ابوالقاسم، شاهنامه فردوسی، شرکت سهامی کتابهای جیبی، ۱۳۸۰، چاپ دوم

۳۹- قانع، احمد علی، علل انحطاط تمدنها از دیدگاه قرآن کریم، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹، چاپ اول

۴۰- قریب، عبدالجواد، غروب آفتاب در اندلس، دانشگاه تهران، ۱۳۳۰

۴۱- کارنامه و خاطرات هاشمی رفسنجانی، پس از بحران، نشر معارف انقلاب، چاپ سوم، ۱۳۸۶

۴۲- گل محمدی، احمد، جهانی شدن فرهنگ، هویت، نشر نی، تهران، ۱۳۸۱، چاپ اول

۴۳- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، قم، چاپ هفتم، ۱۳۸۶

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۸۲

۴۴- محمدی، منوچهر، انقلاب اسلامی زمینه ها، پیامدها، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۸، چاپ دوم

۴۵- محمدی، منوچهر، تحلیلی بر انقلاب اسلامی، نهاد نمایندگی رهبری در دانشگاهها، ۱۳۸۷،

چاپ پنجم

۴۶- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۶۵، دار احیاء التراث العربی، بیروت، ۱۴۰۴.ق

۴۷- مریچی، شمس ا...، عوامل موثر در انحراف ازارزشها، مرکز پژوهش های صداوسیما، قم، ۱۳۸۳،

چاپ اول

۴۸- مصباح، محمدتقی، نظریه سیاسی اسلام جلد اول، قانونگذاری، موسسه آموزشی و پژوهشی امام

خمینی، قم، ۱۳۸۰، چاپ سوم

۴۹- بی نام، مصوبات شورای انقلاب فرهنگی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی ایران،

تهران، سال ۱۳۷۱

۵۰- مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۷۲، چاپ نهم

۵۱- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار جامعه و تاریخ، انتشارات صدرا، ۱۳۸۷، چاپ پانزدهم

۵۲- مطهری، مرتضی، اسلام و مقتضیات زمان، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۸۷، چاپ پنجم

۵۳- مظلوم خراسانی، محمد، انقلاب فرانسه، انتشارات دانشگاه فردوسی، مشهد، ۱۳۷۸، چاپ اول

۵۴- معاونت پژوهش و برنامه ریزی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، نهاد نمایندگی مقام

معظم رهبری در دانشگاهها، ۱۳۷۶، چاپ دوم

۵۵- معاونت پژوهش و برنامه ریزی، بیست و پنج گفتار پیرامون انقلاب

اسلامی، نشر هماهنگ، ۱۳۸۲، چاپ اول

۵۶- معین، محمد، فرهنگ معین، نشر امیرکبیر، تهران، ۱۳۹۲، چاپ اول

۵۷- موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، تاریخ انقلاب اسلامی ج ۱، موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت،

تهران، ۱۳۹۵، چاپ اول

۵۸- میرآشتیانی، الهام، مقدمه ای بر آسیب شناسی مسائل اجتماعی ایران، انتشارات گلبن،

تهران، ۱۳۸۲، چاپ اول

مجلات و مقالات :

- ۱- ابراهیمی، خدایار، بی هویتی و خودباختگی فرهنگی با مروری بر اندیشه و کلام امام خمینی، مجله پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، بهار ۱۳۹۰، شماره ۳
- ۲- ابوالقاسمی، محمدجواد، آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی، مجله اندیشه انقلاب اسلامی، شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، تهران، پاییز و زمستان ۱۳۸۲ اثر متقابل اقتصاد و فرهنگ، مجله رشد معلم، دی ۱۳۷۶، شماره ۱۳۰
- ۳- اخوان منفرد، حمیدرضا، نقش و جایگاه ایدئولوژی در نظریه های انقلاب، مجله متین، بهار ۱۳۸۰، شماره ۱۰
- ۴- اسلام پور، عسکری، انتقاد و انتقادپذیری از نگاه اسلام، مجله مبلغان، اسفند ۱۳۸۵، شماره ۸۸
- ۵- اکبریان، رضا، مهندسی فرهنگی، مجله مهندسی فرهنگی، شهریور و مهر ۱۳۸۶، شماره ۱۲
- ۶- ایروانی، جواد، اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث، مجله تخصصی الهیات و حقوق، زمستان ۱۳۸۳، شماره ۱۴
- ۷- بنیانیان، حسن، آسیب شناسی فرهنگی اقتصاد، ماهنامه مهندسی فرهنگی، سال دوم دی و بهمن ۱۳۸۶، شماره ۱۴
- ۸- بهشتی، احمد، اسلام و اومانیزم، مجلات فلسفه، کلام و عرفان اسلامی، پاییز ۱۳۸۲، شماره ۴۷ و ۴۸
- ۹- پناهی، محمدحسین، زمینه ها، شعارها و اهداف انقلاب اسلامی ایران، مجله معارف، بهمن ۱۳۸۳، شماره ۲۳
- ۱۰- پناهی، محمدحسین، دگرگونی فرهنگی و زمینه های نفوذ عناصر بیگانه، مجله فرهنگ، تابستان و پاییز ۱۳۷۶، شماره ۲۲، ۲

.....آسیب شناسی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۸۴

۱۱- پژوهنده، محمدحسین، بازشناسی مفهوم فرهنگ از دیدگاه متفکران، اندیشه حوزه، پاییز ۱۳۷۴، شماره ۲، ص: ۹۲

۱۲- ثواب، جهان بخش، ابعاد توسعه در نظام اسلامی از دیدگاه امام (ره)، مجله حکومت اسلامی، بهار ۱۳۸۱، شماره ۲۳

۱۳- جمعی از فضلاء و نویسندگان، سرگذشت های ویژه از زندگی امام، مجله حوزه، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۵، ش ۲۵

۱۴- دانشجو و فرهنگ، درآمدی بر مفهوم فرهنگ، مجلات علوم انسانی، مهندسی فرهنگی، دی ماه ۱۳۸۵، شماره ۵

۱۵- جاسبی، عبدا... و انصاری، محمد اسماعیل، نقش نماز جمعه در اداره جامعه-، مجله دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۶، شماره ۸

۱۶- خان محمدی، یوسف، دولت و سیاستگذاری فرهنگی، مجله دانشگاه اسلامی، تابستان ۱۳۸۶، ش ۲

۱۷- خان محمدی، کریم، آسیب شناسی انقلاب از دیدگاه امام خمینی، -مجله علوم سیاسی- زمستان ۱۳۸۱، شماره ۲۰

۱۸- درویش پور، مهرداد، وضعیت زنان در کشورهای اسلامی از دیدگاه فمینیسم غربی، ترجمه سیما فرهودی، آوای زن، سال هفتم، تابستان و بهار ۱۳۷۷/۱۹۹۷، ش ۲۶ و ۲۷،

۱۹- دهنشیری، محمدرضا، نظریه انقلاب اسلامی از دیدگاه امام، مجله حضور، زمستان ۱۳۷۷، شماره ۲۶

۲۰- دیویدراس، در ستایش امپریالیسم فرهنگی، تاثیر جهانی شدن به فرهنگ، مترجم الهیاری، میثم، مجله فرهنگ اصفهان، پاییز و زمستان ۱۳۸۶، شماره ۳۸ و ۳۷

۲۱- راپ کروس، امپراتوری آمریکا و امپریالیسم فرهنگی، مجله سیاحت غرب-بهمن ۱۳۸۴- شماره ۳ و ۱

۲۲- رضایی، محمد تقی، گذری بر توسعه از دیدگاه امام خمینی، مجله بازتاب اندیشه، خرداد ۱۳۷۹، شماره ۳

۲۳- روزنامه کیهان، افشاگری دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، سال ۱۳۵۹

۲۴- رهدار، احمد، امام خمینی و نقد غرب، مجله رواق اندیشه، اسفند ۱۳۸۴، شماره ۵۱

۲۵- رهنمائی، سید احمد، آسیب شناسی فرهنگی، فصلنامه معرفت، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، شماره ۳۰، فروردین ۱۳۸۹، ص ۳۱

۲۶- سروش ، عبدالکریم ، معنا و مبنای سکولاریزم ، ماهنامه کیان ، مرداد و شهریور ۱۳۷۴ ، شماره ۲۶

۲۷- روزنامه کیهان شماره ۲۰۱۳۹ ، صف آرایی سکولارها مقابل امام و امت ، ۱۸ بهمن ۱۳۹۰

۲۸- عروتی موفق، اکبر، پیامبر اعظم (ص) بنیانگذار تمدن اسلامی، مجله معرفت، بهمن ۱۳۸۵، شماره ۱۱

۲۹- عزتی، مرتضی، رابطه فرهنگ و توسعه از دیدگاه امام خمینی، مجله نامه پژوهش، تابستان ۱۳۷۵، پیش شماره و شماره ۱

۳۰- عیوضی، محمدرحیم، بازخوانی مفهوم فرهنگ از منظر امام خمینی و سند چشم انداز، مجله راهبرد یاس، تهران ، بهار ۱۳۸۶، شماره ۹

۳۱- فرج الهی-فرج ا...، نقش ایمان در جلوگیری از مفاسد اخلاقی، مجلات کلام و عرفان ، سال ۴۲، بهمن ۱۳۸۱، شماره ۱۱

۳۲- فوزی ، یحیی ، جهانی شدن و ارزشهای جهانی اسلام با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی (ره) ، مجلات تاریخ ، متین ، پاییز ۱۳۸۶ ، شماره ۳۶

۳۳- کچوئیان، حسین ، گفتگو، فرهنگ اقتصاد را شکل می دهد، مجله مهندسی فرهنگی، دی و بهمن ۱۳۸۶، شماره ۱۴

۳۴- گوران، سیاوش ، جامعه سالم ، ، ماهنامه اجتماعی ، علمی ، بهداشتی ، اقتصادی ، ش ۲۷

۳۵- محمودی گلپایگانی، سید محمد، معیارشناسی ضروری دین در احکام کیفری اسلام، مجله مقالات و بررسیها ، گروه معارف دانشگاه تهران ، تابستان ۱۳۸۴ ، مقاله ۴، دوره ۳۸، شماره ۳ - شماره ۸۵۶

۳۶- نوایی ، علی اکبر ، راهکارهای تحقق اهداف فرهنگی سند چشم انداز بیست ساله ، فصلنامه پژوهشی اندیشه انقلاب اسلامی بهار و تابستان ۱۳۸۴ ، شماره ۱۳ و ۱۴ ، نشانی پایگاههای اینترنتی:

۱- پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری حضرت آیت ا... خامنه ای ، ، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با شرکت کنندگان در همایش آسیب شناسی انقلاب اسلامی ، اسفندماه سال ۱۳۷۷. ش ،

<http://farsi.khamenei.ir>

۲- سایت اینترنتی خبرآنلاین ، khabaronline.ir/news ،

۳- پایگاه اطلاع رسانی حوزه ، <https://hawzah.net/fa/News> ،

۴- سایت اینترنتی خبرآنلاین ، khabaronline.ir/news/ ،

۵- پایگاه تحلیلی فردا ، www.fardanews.com

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

پایان

پایان